

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΡ. ΧΑΤΖΗΔΗΜΟΥ

ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΗ

ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΟΥ PRINCETON ΤΩΝ ΗΠΑ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΝΕΧΑΜΑ
ΣΕ ΕΠΙΤΙΜΟ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ
ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ
ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΕΛΕΤΗΣ

Δευτέρα 24 Ιανουαρίου 2011 ΩΡΑ 7.30 μ.μ
ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΕΛΕΤΩΝ «Αλέξανδρος Παπαναστασίου»
(Κτίριο Παλαιάς Φιλοσοφικής Σχολής)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΕΩΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΡ. ΧΑΤΖΗΔΗΜΟΥ

ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΗ

ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΝΕΧΑΜΑ
ΣΕ ΕΠΙΤΙΜΟ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΕΛΕΤΗΣ

ΕΝΑΡΞΗ-ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ

από τον Πρόεδρο του Τμήματος Καθηγητή Δημήτριο Χρ. Χατζηδήμου

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ από τον Πρύτανη του Α.Π.Θ. Καθηγητή Ιωάννη Μυλόπουλο

ΕΠΑΙΝΟΣ ΤΟΥ ΤΙΜΩΜΕΝΟΥ από την Καθηγήτρια Αλεξάνδρα Δεληγιώργη

ΤΕΛΕΤΗ ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΕΩΣ, Ανάγνωση ψηφίσματος και τίτλου
από τον Πρόεδρο του Τμήματος Καθηγητή Δημήτριο Χρ. Χατζηδήμου

ΕΠΙΔΟΣΗ ΠΛΑΚΕΤΑΣ ΤΙΜΗΣ από τον Πρύτανη του Α.Π.Θ.
Καθηγητή Ιωάννη Μυλόπουλο

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΗ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑ του τιμώμενου Αλέξανδρου Νεχαμά
με θέμα «Γιατί αυτός ήταν, γιατί αυτός ήμουν. Περί φιλίας»

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΧΡ. ΧΑΤΖΗΔΗΜΟΥ

*Αξιότιμε κύριε Αλέξανδρε Νεχαμά
Αγαπητή κυρία Αντιπρύτανη του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης
Αγαπητέ κύριε Κοσμήτορα της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου
Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
Κύριοι Κοσμήτορες και Πρόεδροι άλλων Σχολών και Τμημάτων
Εκλεκτοί προσκεκλημένοι
Κυρίες και Κύριοι συνάδελφοι
Αγαπητές φοιτήτριες και αγαπητοί φοιτητές
Κυρίες και Κύριοι
καλησπέρα σας,*

Ως Πρόεδρος του Τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, μιας Σχολής ξεχωριστής και διεθνούς φήμης, μιας Σχολής των Γραμμάτων και ενός Τμήματος που θεραπεύει και καλλιεργεί με τη δέουσα επιστημονική φροντίδα τις Φιλοσοφικές και τις Παιδαγωγικές Σπουδές, όπως προσήκει σε ένα πανεπιστημιακό Τμήμα, αναγνωρισμένο στην Ελλάδα και διεθνώς, βρίσκομαι σήμερα στην ευχάριστη θέση να καλωσορίσω έναν εξέχοντα ερευνητή, μια διακεκριμένη πνευματική προσωπικότητα με μεγάλη προσφορά στη Φιλοσοφία, στη Λογοτεχνία, στα ελληνικά γράμματα και γενικά στην επιστήμη, στην Ελλάδα και διεθνώς, τον καθηγητή της Φιλοσοφίας και της Συγκριτικής Λογοτεχνίας, Αλέξανδρο Νεχαμά.

Ο καθηγητής Αλέξανδρος Νεχαμάς ξεχώρισε ήδη από τα νεανικά του χρόνια, αποκτώντας το διδακτορικό του δίπλωμα σε ηλικία μόλις είκοσι πέ-

ντε ετών και καταλαμβάνοντας στη συνέχεια θέση καθηγητή Φιλοσοφίας και Συγκριτικής Λογοτεχνίας σε διάφορα πανεπιστήμια των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, του Pittsburgh (από το 1981 έως το 1986), της Pennsylvania (από το 1986 έως το 1990) και του Princeton (από το 1990 έως και σήμερα)· σήμερα μάλιστα κατέχει και την περίφημη έδρα Edmund Carpenter II.

Ο καθηγητής Αλέξανδρος Νεχαμάς διητέλεσε και διατελεί Διευθυντής και Πρόεδρος πολλών Προγραμμάτων και Συμβουλίων, όπως της Princeton Society of Fellows για τις Ανθρωπιστικές Σπουδές (από το 1999 μέχρι το 2002), του Προγράμματος Ελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Princeton (από το 1994 μέχρι το 2002), του Συμβουλίου Ανθρωπιστικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Princeton (από το 1994 μέχρι το 2002), καθώς και καθηγητής σε διάφορες έδρες, στην Έδρα Sather για την Κλασική Λογοτεχνία, στην Έδρα Mills του Πανεπιστημίου Berkeley, στη Φιλοσοφία. Επίσης, είναι μέλος συντακτικών επιτροπών διαφόρων περιοδικών Φιλοσοφίας, διαφόρων επιτροπών βραβείων και Διοικητικών Συμβουλίων Ακαδημαϊκών Οργανισμών, όπως της Αμερικανικής Ακαδημίας Τεχνών και Επιστημών.

Ο καθηγητής Αλέξανδρος Νεχαμάς είναι συγγραφέας πολλών βιβλίων Φιλοσοφίας με τα οποία κέρδισε αναγνώριση, διεθνή. Τρανταχτό παράδειγμα αποτελούν τα έργα του για τον Νίτσε και τον Σωκράτη από τον Πλάτωνα μέχρι τον Foucault, τα οποία μεταφράστηκαν σε πολλές γλώσσες. Το πρώτο, το 1985, για παράδειγμα, σε δέκα γλώσσες, και το δεύτερο, το 1998, επίσης σε αρκετές. Επιπρόσθετα, είναι συγγραφέας μεγάλου αριθμού άρθρων και εισηγητής σημαντικών ανακοινώσεων σε θέματα σχετικά με τη μεταφυσική, την οντολογία, τη γνωσιολογία και την αισθητική. Τέλος, έχει συγγράψει πολυάριθμες βιβλιοκριτικές.

Ο καθηγητής Αλέξανδρος Νεχαμάς έχει βραβευθεί για το πλούσιο έργο του από διάφορα Ιδρύματα και Ακαδημίες: Για παράδειγμα, είναι κάτοχος του βραβείου εξαιρετικής Διδασκαλίας του Ιδρύματος Lindback (1989), κάτοχος του βραβείου Howard T. Behrman (1999), του βραβείου της Ακαδημίας Αθηνών (2000), και του βραβείου Mellon (2001), για εξαιρετα επιστημονικά επιτεύγματα, καθώς και του βραβείου Nietzsche (2001).

Κυρίες και κύριοι,

Έχοντας ως αφετηρία και βάση το πλούσιο, πολύπτυχο, πολυσχιδές και αναγνωρισμένο από την ελληνική και τη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα έργο, καθώς και την εν γένει φιλοσοφική, φιλολογική και εκπαιδευτική προσφορά του καθηγητή Αλέξανδρου Νεχαμά, δικαίως θα μπορούσε κανείς να τον χαρακτηρίσει σήμερα ως μία από τις ξεχωριστές και εξέχουσες προσωπικότητες, ως

έναν από τους διαπρεπείς, με ελληνική και διεθνή αναγνώριση, μελετητές και ερευνητές της Φιλοσοφίας και της Συγκριτικής Λογοτεχνίας. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, ορθώς και δικαίως, το Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής αποφάσισε, μετά από πρωτοβουλία της συναδέλφου Αλεξάνδρας Δεληγιώργη και από πρόταση μελών του Τομέα Φιλοσοφίας, να του απονεμίσει τον τίτλο του επίτιμου διδάκτορα, γεγονός που υλοποιείται στη δημόσια αυτή πανηγυρική Συνεδρίασή του.

Καθηγητά Αλέξανδρε Νεχαμά, αφού σας ευχηθώ υγεία και δημιουργικότητα, ακόμη περισσότερες και ξεχωριστές διακρίσεις, και ακόμη μεγαλύτερη προσφορά στα γράμματα και στην επιστήμη, σας καλωσορίζω στην οικογένεια του Τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Επισημαίνω εμφαντικά και διαβεβαιώνω όλους τους παρευρισκομένους, αλλά κυρίως εσάς, ότι το Τμήμα μας είναι ιδιαίτερα ευτυχές που από σήμερα θα αποτελείτε μέλος του.

Σας ευχαριστώ όλους και όλες για την παρουσία και την προσοχή σας.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΡΥΤΑΝΕΩΣ ΤΟΥ ΑΠΘ
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ ΛΙΑΛΙΟΥ

*Αγαπητές και αγαπητοί συνάδελφοι
Κυρίες και Κύριοι
Αγαπητές και αγαπητοί φοιτητές,*

Με ιδιαίτερη χαρά παρίσταμαι σήμερα ανάμεσά σας εκπροσωπώντας τον Πρύτανη του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καθηγητή Ιωάννη Μυλόπουλο.

Το Πανεπιστήμιό μας έχει, όπως γνωρίζετε, μακρά παράδοση στην αναγόρευση Επίτιμων Διδασκτόρων –επιστημόνων, αλλά και εξεχουσών προσωπικοτήτων– της χώρας μας, αλλά και της αλλοδαπής.

Σήμερα είμαστε ιδιαίτερα περήφανοι που υποδεχόμαστε τον Αλέξανδρο Νεχαμά, τον Θεσσαλονικιό στη συναναστροφή –όπως χαιρόμαστε που επισημαίνει πάντα ο ίδιος– φιλόσοφο, ο οποίος εδώ και 40 χρόνια προβάλλει επάξια τη χώρα μας διεθνώς.

Η αναγνώριση του έργου του από την Ακαδημία Αθηνών, την Αμερικανική Ακαδημία Τεχνών και Επιστημών και άλλους έγκριτους διεθνείς φορείς, καθώς και τα διεθνή βραβεία που έχει λάβει για εξαιρετη διδασκαλία και εξαιρετα επιστημονικά επιτεύγματα καταδεικνύουν τη σπουδαιότητα της συνεισφοράς του στην προώθηση των Ανθρωπιστικών Επιστημών συνολικά και των Ελληνικών Σπουδών ειδικότερα.

Όμως ο Αλέξανδρος Νεχαμάς έχει μελετήσει και καθημερινές έννοιες, όπως της Φιλίας, της Τέχνης και του Ωραίου, νοηματοδοτήσεις που έχουν ξεχαστεί και από τη Φιλοσοφία, αλλά και από την καθημερινότητά μας, θα προσέθετα.

Γιατί –όπως μας λέει– «το Ωραίο δεν είναι πολυτέλεια –ειδικά σήμερα στον κόσμο της παγκοσμιοποίησης- ό,τι και να συμβαίνει στον έξω κόσμο, η ιδιωτική ζωή, η προσωπική ζωή δεν μπορεί να συνεχιστεί χωρίς κάποια αίσθηση του ωραίου και του άσχημου».

Προτείνει μάλιστα στους σύγχρονους-συναδέλφους του φιλοσόφους να *«συζητήσουν θέματα που αφορούν τον κόσμο, με τρόπο με τον οποίο ο κόσμος μπορεί να τα αντιμετωπίσει παραγωγικά και όχι για να τον εντυπωσιάσει και τελικά να μην καταλάβει τίποτε»*.

Και ως δάσκαλος επιδιώκει «να κάνει τους φοιτητές του να αισθανθούν λίγο πιο άβολα για τη ζωή τους και τον κόσμο τους, για να μπορέσουν να θέσουν ερωτήματα που μπορεί να μην έχουν ακόμη θέσει ή να μην έχουν ακόμη σκεφτεί».

Δεν θα ήθελα να αναλώσω περισσότερο από τον πολύτιμο χρόνο σας. Άλλωστε οι συναδέλφοι του Τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής θα αναφερθούν στο έργο και την προσωπικότητα του τιμωμένου.

Κύριε Νεχαμά,

Εκ μέρους των Πρυτανικών αρχών σας καλωσορίζω στην οικογένεια του Αριστοτελείου Πανεπιστήμιου Θεσσαλονίκης.

Αλεξάνδρα Δεληγιώργη
Καθηγήτρια

ΕΠΑΙΝΟΣ (LAUDATIO)
ΣΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ ΝΕΧΑΜΑ

*Αλέξανδρε Νεχαμά, αξιότιμε συνάδελφε του Πανεπιστημίου
του Princeton των Η.Π.Α.*

Κυρία Αντιπρύτανης

Κύριε Κοσμήτορα της Φιλοσοφικής Σχολής

Κύριε Προέδρε του Τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής

Κύριοι Κοσμήτορες και Πρόεδροι άλλων Σχολών του Πανεπιστημίου μας

Κύριοι συνάδελφοι, αγαπητοί φοιτητές και φοιτήτριες

Κυρίες και Κύριοι,

Ο έπαινος θεωρήθηκε βασικό στοιχείο της αναγνώρισης ακαδημαϊκών προσώπων που διέπρεψαν στα πεδία της έρευνας, και της διδασκαλίας. Και είναι μέρος της τιμητικής τελετής που προβλέπουν γι' αυτό τον σκοπό οι ακαδημαϊκοί θεσμοί. Θεσμοί διαχρονικοί που αναθέτουν στο δημόσιο Πανεπιστήμιο, να διαφυλάξει, με το κύρος του, την παιδεία ως το ύψιστο αγαθό μιας κοινωνίας.

Πριν εκφωνήσω τον έπαινο του λαμπρού Έλληνα καθηγητή και ακαδημαϊκού Αλέξανδρου Νεχαμά τον οποίο τιμούμε, σήμερα, θα ήταν σκόπιμο, νομίζω, να σταθώ προς στιγμήν στην ουσιαστική διαφορά μεταξύ επαίνου και ρητορικού εγκωμίου. Αντίθετα με τον ρήτορα που εξαρτά την αξία του προσώπου που εγκωμιάζει από την ρητορική του δεινότητα, ο φιλόσοφος, χωρίς να αποκλείει κάποια ρητορικά σχήματα που εξασφαλίζουν πυκνότητα και ζωντάνια στον λόγο του, στηρίζει τον έπαινό του σε μια προσεκτική εξέταση του έργου δημιουργήμα του οποίου είναι το τιμώμενο πρόσωπο.

Και είναι γνωστό ότι αντίθετα με τον ρήτορα που επιχειρεί να πείσει όσους τον ακούν να αγοράσει, ο φιλόσοφος αναλαμβάνει να πει τα εόντα και

τα αληθή. Αυτό σημαίνει ότι έχει κατανοήσει την ουσία και το νόημα του έργου που επαινεί, αποκρυπτογραφώντας το ως ενιαία ολότητα. Πράγμα δύσκολο εκτός των άλλων και γιατί η δημιουργία είναι συνεχώς εν εξελίξει, έτσι που η ερμηνεία της να θυμίζει την λύση ενός δισεπίλυτου αινίγματος, όχι μόνον για τους παραλήπτες της, αλλά ακόμη και για τον ίδιο τον δημιουργό.

Αν, λοιπόν, ο έπαινος έχει ελάχιστη σχέση με το ρητορικό εγκώμιο –πράγμα που ο Σωκράτης, ειρωνικά αγνοούσε– τότε έχει ακόμα λιγότερη με τον κενό λόγο της κολακείας.

Γι' αυτό και η χαρά που θα πρέπει να δοκιμάζει το τιμώμενο πρόσωπο, και που ασφαλώς δοκιμάζει αυτός που αναλαμβάνει τον έπαινό του, δεν είναι η στιγμιαία χαρά των φιλοφρονήσεων, αλλά έκφραση μιας βαθύτερης ικανοποίησης για την πρόσληψη του έργου του από τους μελετητές-δασκάλους και την ευρύτερη κοινωνία.

Είναι φανερό επομένως, πως όσα θα πω, στη συνέχεια, δεσμεύονται από την αρχή που ορίζει ο έπαινος να αντλεί εγκυρότητα από την εξέταση του έργου του τιμωμένου.

Ο Αλέξανδρος Νεχαμάς έχει διανύσει σχεδόν τέσσερις δεκαετίες έρευνας και διδασκαλίας. Η απαρχή των φιλοσοφικών μελετών του συμπίπτει με την λεγόμενη μεταμοντέρνα κατάσταση που εγκαινιάζεται στην δεκαετία του '70. Εποχή κατά την οποία, ο τραγικός κόσμος του πρώτου μισού του 20ού αιώνα, από το 1960 και μετά, παραδόθηκε στο όνειρο της Δύσης για καταναλωτική ευημερία, πράγμα που συνέβαλε αποφασιστικά στην προϊούσα καταστροφή της φύσης και του ευρωπαϊκού πνεύματος. Πίσω από αυτή την καταστροφή που ακάθεκτη συνεχίζεται, δεν ήταν η μαζική βιομηχανική και μεταβιομηχανική παραγωγή, αλλά η ψευδαίσθηση της ευτυχίας που υποσχόταν, και η χαλαρότητα της σκέψης που προκαλούσε, κάνοντάς την επιπόλαια, να συγχέει τον φιλοσοφικό έλεγχο της γνώσης με τον ηλεκτρονικό έλεγχο της πληροφορίας.

Αποτέλεσμα ήταν οι διεργασίες αυτο-κατανόησης, να δώσουν την θέση τους σε τεχνικές κατασκευής πειστικών ή παραπειστικών αυτο-εικόνων ατόμων και κοινοτήτων.

Αυτό επέτεινε την τυφλότητα μέσα στις σύγχρονες κοινωνίες που θα μπορούσε, ενδεχομένως, να επικρατήσει ολοκληρωτικά, αν η εντεινόμενη κρίση που ταλανίζει το σύστημα, δεν καθιστούσε επιτακτική την ανάγκη θαρραλέων αναλογισμών και αδυσώπητης αυτοκριτικής.

Μέσα σ' αυτή την παρεινόμενη ανισορροπία στην ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων πάνω στον πλανήτη, η σκέψη καλείται να αναλάβει την ευθύνη της ριζικής αυτο-ανανέωσής της. Έχει ξαναγίνει στο παρελθόν, με την Αναγέννηση που προκάλεσε την αρχή του τέλους του φεουδαλισμού, και με τον Διαφωτισμό που προκάλεσε την αρχή του τέλους της απόλυτης δεσποτείας.

Και στις δυο αυτές κοσμο-ιστορικές ανακυκλήσεις, κινητήρια δύναμη στάθηκε η κλασική αρχαιότητα. Ο Αλέξανδρος Νεχαμάς, είχε την τύχη να κάνει συστηματικές φιλοσοφικές σπουδές πάνω στην αρχαιοελληνική σκέψη του 5ου και του 4ου προχριστιανικού αιώνα. Και συνέχισε τις έρευνες του πάνω στην κορυφαία φάση της κλασικότητας της αρχαιοελληνικής σκέψης, στα χρόνια που ακολούθησαν μετά το 1970.

Επιστέγασμα αυτών των μελετών ήταν η αγγλική έκδοση του Πλατωνικού Συμποσίου, του Πλατωνικού Φαίδρου, της Αριστοτελικής Ρητορικής, η μετάφραση και η έκδοση στα ελληνικά, του βιβλίου για τον Σωκράτη του Γρηγόρη Βλαστού, δασκάλου του Νεχαμά. Και βέβαια, η έκδοση του τόμου με τον τίτλο *Virtues of Authenticity*, το 1999, που περιέχει σημαντικές πλατωνικές μελέτες του Νεχαμά.

Κατά την περίοδο αυτή, οι μεταμοντέρνοι διανοητές αντί να εκλάβουν ως πρόβλημα τον αντιπλατωνισμό που αξίωνε η Δύση, ώστε να ανακόψουν την αντιφιλοσοφική διάθεση της, προτίμησαν να την συγκαλύψουν, νομομοιώντας τον πραγματιστικό εκχυδαϊσμό που την προκαλούσε.

Παρά τον έντονο αντι-πλατωνισμό που σφράγισε το δικό μας fin de siecle, ο Αλέξανδρος Νεχαμάς συνέχισε τις έρευνες του πάνω στον Πλάτωνα. Αυτό που επεδίωξε, και πέτυχε, κινούμενος στο όριο μεταξύ αναλυτικής φιλοσοφίας και κριτικής σκέψης ήταν να μετατρέψει την γνώση που του απέδωσαν οι αρχαιοελληνικές έρευνες σε επιχείρημα υπέρ μιας συνολικότερης στοχαστικής παρέμβασης ικανής να βγάλει την σκέψη από την περιχαράκωσή της μέσα στην μεταμοντέρνα κατάσταση.

Με αυτό το πνεύμα, επιχειρεί να διανοίξει τον λεγόμενο μεταδομιστικό κειμενισμό, μετατοπίζοντας το βάρος από τους κόσμους των λογοτεχνικών κειμένων στον πραγματικό κόσμο μέσα στον οποίο γράφονται. Για να ενισχύσει όμως την αναφορά της φιλοσοφίας στην πραγματικότητα του σημερινού κόσμου και στην ζωή που διαμείβεται εντός του, χρειάστηκε να αντιμετωπίσει την κλασική σκέψη όχι ως έναυσμα για αναδρομές με σκοπό την καθοσίωση και την μουσειοποίηση του παρελθόντος, αλλά ως πηγή έμπνευσης για το άνοιγμα του παρόντος στο μέλλον.

Πράγμα που κάνει στις δεκαετίες του '80 και του '90, όταν η αναλυτική φιλοσοφία, με προδρόμους τον Γρηγόρη Βλαστό, τον Owen κτλ. και συνεχιστές τον Mickle Frede, τον Barnes την Martha Nussbaum και άλλους, στρέφεται στα κείμενα της ελληνιστικής και ρωμαϊκής αρχαιότητας με την πρόθεση να προσδώσει στην νεοφιλελεύθερη-νεοσυντηρητική παιδεία ένα νέο ανθρωπισμό ηθικού και πολιτικού χαρακτήρα.

Ο Α. Νεχαμάς κινείται αντίθετα προς αυτόν τον νέο νέο-κλασικισμό, όπως θα τον χαρακτήριζα, γιατί ο ηθικός και πολιτικός ανθρωπισμός που εισηγεί-

ται το ρεύμα αυτό, δεν διαλέγεται με τις σύγχρονες φιλοσοφικές τάσεις και το αίσθημα της εποχής. Αντίθετα ζητά να επιβληθεί εκ των άνω, αντλώντας τον διδακτισμό του από παραδεδομένους τόπους ηθικής και πολιτικής σκέψης.

Είναι γεγονός ότι σε κρίσιμες καμπές της ιστορίας, σ' αυτούς τους τόπους κατέφευγαν τις περισσότερες φορές οι φιλόσοφοι, προκειμένου να αντλήσουν από ηθικές και πολιτικές απόψεις, κατευθυντήριες γραμμές, κοινής, κατά το δυνατόν, αποδοχής. Αυτό, όμως, που συνήθως παραβλέπεται, σε τέτοιες περιπτώσεις, είναι ο κίνδυνος οι απόψεις αυτές είτε είναι συντηρητικές είτε είναι επαναστατικές να μετατραπούν, μέσα από την χρήση τους, σε αναποτελεσματικά, αν όχι, παραπλανητικά, ιδεολογήματα.

Ο Νεχαμάς αρνείται να ακολουθήσει κατευθύνσεις που για την δική της ασφάλεια, επιλέγει η σκέψη, ακόμη και αν δεν την οδηγούν στους πολυπόθητους προορισμούς ή ακόμη χειρότερα, όταν την κάνουν να χάνει τον δρόμο της. Ο ίδιος μετατοπίζει το βάρος της έρευνάς του από τα πεδία της ηθικής και πολιτικής στην Αισθητική.

Η μετατόπισή αυτή δεν υπήρξε πρόχειρη ούτε ανατιολόγητη. Αντίθετα ήταν καρπός μιας στοχαστικής αποτίμησης που έλαβε υπ' όψιν της την αβεβαιότητα που συνεχώς επιτείνεται και την παρουσία του κλασικού μέσα στον φιλοσοφικό και καλλιτεχνικό μοντερνισμό τον οποίο απαξίωσαν οι μεταμοντέρνοι διανοητές.

Με βάση την ριζική αβεβαιότητα αλλά και την αξίωση των καιρών για νεωτερισμό και καινοτομία που απαιτεί τον συντονισμό φαντασίας και διάνοιας, ο Α.Ν. εναντιώνεται στον μεταμοντέρνο υπερσχετικισμό και στον απολυτοποιημένο δογματισμό που γεννά. Είναι γνωστό ότι από υπερβολικό δογματισμό ή από υπερβολικό σχετικισμό υποφέρει η φιλοσοφία, σε εκείνες τις φάσεις, κατά τις οποίες πιέζεται, εκ των πραγμάτων, να θεραπεύσει όσο πιο γρήγορα μπορεί, τις χρόνιες παθογένειές της. Και επειδή οι παθογένειές της διαρκούν ενίοτε και αιώνες, η φιλοσοφία αντί να τις θεραπεύσει με σθένος, τόλμη και αποφασιστικότητα, αρκείται στην συγκάλυψη ή στην απάλειψη των συμπτωμάτων τους, με λόγους που είτε απαγορεύουν ρητά, είτε παρηγορούν αβάσιμα.

Ο Νεχαμάς θεωρεί την στροφή στην αισθητική ως μέτρο ουσιαστικής θεραπείας της φιλοσοφίας από τις χρόνιες παθογένειες της. Ως μέτοχος της κλασικής παιδείας, αναγνωρίζει την αξία της ειλικρίνειας και της παρηγορίας με τις οποίες οι πρώιμοι και μέσοι πλατωνικοί διάλογοι προκρίνουν ως ριζική και επομένως πιο δυνατή την ερωτική επιθυμία και την δημιουργία εν τω καλώ που εμπνέει από την οφειλή που ορίζει η διάνοια και από το αίσθημα καθήκοντος που επιβάλλει ο λόγος.

Για την στροφή του από τον ηθικισμό στον αισθητικισμό, συνέβαλε με τρόπο ουσιαστικό και η ενασχόλησή του με τον Νίτσε, που άσκησε δριμύτα-

τη κριτική στον θετικιστικό και ηθικό μηδενισμό της Μοντερνικότητας. Αλλά και το ενδιαφέρον του για τους σύγχρονους γάλλους φιλοσόφους Μ. Foucault και J. Deleuze που ανέδειξαν την σημασία της ντισεικής σκέψης.

Αν, όμως, ο Νεχαμάς αποδίδει τον αισθητικισμό του στον Νίτσε, αυτό, συμβαίνει, νομίζω, γιατί ο γερμανός φιλόσοφος περισσότερο από κάθε άλλο στοχαστή του καιρού του, μπόρεσε και είδε στους προσωκρατικούς σοφούς και στους τραγικούς ποιητές μιαν ανυπέβλητη πηγή ανανέωσης και δημιουργίας.

Αντιμετωπίζοντας ειδικά την καλλιτεχνική δημιουργία, ως μοντέλο κατανόησης της αλληλόδρασης των ανθρώπων μεταξύ τους και με τον κόσμο, ο Νεχαμάς παίρνει ίσες αποστάσεις από τον υπερδογματισμό και τον φανατισμό που γεννά το παρωχημένο, και από τον υπερχετικισμό και τον κυνισμό που προκάλεσε το μεταμοντέρνο. Σ' αυτά τα συμπτώματα ενός αδιέξοδου νέο-συντηρητισμού, ο Νεχαμάς αντιπροτείνει, όπως υπαινίχθηκα παραπάνω, τον νεωτερισμό και την καινοτομία που εμπνέει το κλασικό στους τόπους της τέχνης και της αισθητικής.

Αν κατανοώ σωστά την ερμηνευτική του, το κλασικό είναι, κατ' αυτόν, το κορυφαίο αποτύπωμα που άφησε ο κόσμος του μοντερνιστή Ομήρου πάνω στην ποίηση, στις τέχνες, στην φιλοσοφία και την επιστήμη της ελληνικής αρχαιότητας του 5ου και του 4ου προχριστιανικού αιώνα.

Ως γέννημα και συγχρόνως ως καταλύτης νεωτερισμών, το κλασικό διατηρεί την αξία διαχρονικού προτύπου αφού μπορεί και μεταβιβάζει την ορμή του για την μετάπλαση του παραδεδομένου με τόση ακατάβλητη δύναμη ώστε να σχηματίζει κάθε φορά, σωτήριες νησίδες κριτικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας, πάνω στο αχανές της σύγχρονης λογιστικής εργαλειοκότητας.

Στην δημιουργία του καλού που γεννά τον αισθητικισμό, δεν υπάρχει διδακτισμός, αφού ο δαίμων-έρως που την διαπνέει, αποκλείει την μίμηση, την αντιγραφή ή την αποστήθιση τρόπων, σκοπών, αποτελεσμάτων. Ο σύγχρονος καλλιτέχνης και ο σύγχρονος φιλόσοφος δεν μπορούν να αντιγράψουν ούτε να μιμηθούν το κλασικό που προέκυψε από τον έρωτα του καλού. Αυτό που μπορούν να μάθουν από το κλασικό είναι η αλήθεια και η ελευθερία τις οποίες έμμεσα ή άμεσα, προάγει η δημιουργία ως δύναμη αυτοπροσδιορισμού και αυτονομίας. Αλλά και την καταστροφή της πλάνης και της δουλικότητας, χωρίς την οποία, η δημιουργία είναι αδύνατη.

Η επίδραση που άσκησε στον ψυχισμό και στο πνεύμα του Α. Νεχαμά, ο δάσκαλος Σωκράτης που σκιαγραφεί ο μαθητής του, Πλάτων, στα πρώτα χρόνια της ωριμότητάς του, είναι καταλυτική. Αυτό γίνεται εμφανές στο βιβλίο του Νεχαμά *Life as Literature*, που εκδίδεται στα 1985.

Στο βιβλίο αυτό, αντιστρέφοντας τον κειμενισμό (textualism), ο Α. Νεχαμάς εξετάζει την δυνατότητα να αντιμετωπίσουμε την ζωή μας ως λογοτέχνη-

μα που καθώς το γράφει ο καθένας από εμάς, φτιάχνει και επιμελείται τον εαυτό του. Με άλλα λόγια, εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η αβυσσαλέα, άναρχη ή κατεσταλμένη υποκειμενικότητά μας παίρνει την μορφή του μοναδικού και ιδιαίτερου προσώπου που μπορούσαμε να γίνουμε, αλλά δεν ξέραμε πώς.

Το ότι το πλατωνικό Συμπόσιο υπήρξε καταλυτικής σημασίας για τον Νεχαμά γίνεται ακόμη εμφανέστερο, δεκαπέντε χρόνια μετά, στο βιβλίο του *The Art of Living* που τον έκανε παγκοσμίως γνωστό. Στο βιβλίο αυτό, ο Νεχαμάς, εστιάζει το ενδιαφέρον του στην τέχνη του ζην την οποία εγκαινίασε μια διαφορετική φιλοσοφική παράδοση παράλληλη με εκείνες της οντολογίας, της γνωσιολογίας, της επιστημολογίας ή της φιλοσοφίας των επιστημών.

Πρόκειται για την παράδοση μιας πρακτικής φιλοσοφίας επιφορτισμένης να θεραπεύει άλλοτε το ωραίο και άλλοτε το δέον, που ζωντανή ακόμη, τον 19^ο αιώνα, ξεχάστηκε κάτω από τις στάχτες των δύο παγκοσμίων πολέμων. Αποτέλεσμα ήταν στο β' μισό του 20ού αιώνα, η ελευθερία να χάσει τον πραξιακό χαρακτήρα της και να ξεπέσει σε εκδήλωση του τυχαίου.

Έχοντας πίσω της μιαν ιστορία πολλών αιώνων, η πρακτική φιλοσοφία ξαναζωντανεύει, στα κείμενα του Νεχαμά που την αναδεικνύουν ως τόπο επιμέλειας της κοινωνίας μέσω της δημιουργίας και της επιμέλειας του εαυτού ενόσσεκάστου των μελών της.

Αν ο Νεχαμάς αντιμετωπίζει την φιλοσοφική τέχνη του βίου από την πλευρά της αισθητικής, ερχόμενος σε αντίθεση όχι τόσο με την αρχαία προτρεπτική όσο με την νεότερη δογματική ηθική και την σύγχρονη μετα-ηθική εκδοχή της, είναι για να αποφύγει την σχηματοποίηση των ιστορικά διαφοροποιούμενων χωρο-χρόνων που επιφέρει η εξιδανίκευση.

Ο ίδιος δεν προβάλλει ούτε επιχειρεί να αποδείξει έναν μοναδικό τρόπο ζωής ως ιδεώδη οικουμενικά και διαχρονικά, αφού μια τέτοια κίνηση θα είχε τον χαρακτήρα και την αξία απλής συνταγογραφίας. Γιατί ο καθένας, αρκεί βέβαια, να έχει την παιδεία που δικαιούται και το νου να κρίνει, και να διακρίνει το καλό, είναι σε θέση να ακολουθήσει ένα δικό του ευζήν, στα μέτρα της μορφοποιούμενης αισθητικά, ηθικά και πολιτικά, υποκειμενικότητάς του.

Από αυτή την αντι-ιδεαλιστική οπτική γωνία, εξετάζει τις προσωπογραφίες του Σωκράτη που έφτιαξαν ο ένας μετά τον άλλο, ο Montaigne θαυμαστής του Σωκράτη, ο Nietzsche, θαυμαστής του Montaigne, ο Foucault, θαυμαστής του Nietzsche, και τέλος ο ίδιος ο Νεχαμάς, θαυμαστής του Foucault.

Αυτό που ενώνει όλους αυτούς τους έξοχους στοχαστές, είναι η γοητεία που ασκεί πάνω τους η δυσερμήνευτη μορφή του Σωκράτη. Ο καθένας με τα δικά του ιστορικά και φιλοσοφικά μέτρα, και έχοντας τον αναστοχασμό, για καθρέφτη φωτίζουν, από ένα διαφορετικό, κάθε φορά, σημείο, τους κατοπτρισμούς του σωματικού προσώπου, εξιχνιάζοντας τα μυστικά της φτιάξης του.

Το κάθε καινούριο αντικαθρέφτισμα του Σωκράτη υποτίθεται ότι είναι πιο κοντά στο αληθινό πρόσωπό του. Στην πραγματικότητα, είναι πιο κοντά στην αλήθεια της εποχής που προσπαθώντας να φτιάξει το φιλοσοφικό του πορτρέτο, κατανοεί καλύτερα το πνεύμα και το ύφος της δικής της αυτο-προσωπογραφίας.

Για τον Νεχαμά, ο λόγος που εκφέρει ο Σωκράτης με την συνέργεια της μάντισσας Διοτίμας μπορεί και βρίσκει απήχηση και στην εποχή μας που έχει την εμπειρία της βαρβαρότητας Αυτό ίσως εξηγεί και την επιτυχία που γνώρισε το βιβλίο του *Η Τέχνη του ζην*.

Αλλά ακόμη και αν η τέχνη του ζην ενδιέφερε ελάχιστα ή και κανέναν άλλο, ενδιαφέρει τον ίδιο τον συγγραφέα, αφού ο έρωτας του καλού και ο τόκος εν τω καλώ ως εμπειρία και βίωμα σημάδεψε όλη την πορεία που διένυσε για να φτάσει από την Πλατωνική θεωρία των μορφών στην προσωπική φιλοσοφική του αντίληψη για την Ομορφιά.

Στο τελευταίο και πρόσφατα μεταφρασμένο και στα ελληνικά, βιβλίο του με τον τίτλο «Μόνο μια υπόσχεση ευτυχίας», εκθέτει, συχνά, σε πρώτο πρόσωπο, τις διεργασίες που ανακινεί μέσα του η σχέση του με καλλιτεχνικά έργα, που του ενέπνευσαν τον έρωτα του ωραίου.

Ο έντονος ακραίος, θα έλεγα, αισθητικισμός που καλλιεργεί, στις σελίδες αυτού του βιβλίου, δεν τον κλείνει, ωστόσο, σε ένα κόσμο εκτός της πραγματικότητας. Γιατί η αναφορά στην τέχνη διευρύνει την σκέψη ώστε να μπορεί να κοιτάξει άφοβα σ' όλο το φάσμα της, την πραγματικότητα του σύγχρονου κόσμου και την ζωή που διαμειβεται εντός του.

Σταθερά προσανατολισμένος στην διάνοιξη της σκέψης ώστε να μπορεί να μιλήσει για όσα οι ηθικοί και οι πολιτικοί φιλόσοφοι απαξιούν ή δεν τολμούν να σκεφτούν και σιωπούν, ο Νεχαμάς ακολουθεί τον αριστοτελικό Προτρεπτικό, και αντί να χαράζει όρια που θα τον απομόνωναν από τις μέριμνες του ηθικο-πολιτικού, συμμετέχει στους προβληματισμούς του.

Αυτό, όμως, που προβληματίζει τον ίδιο δεν είναι η *αθέτηση ηθικών προτάγμάτων όσο τα κενά παιδείας και αισθητικής αγωγής που μας εμποδίζουν να σταθμίσουμε τις ερμηνείες από όπου προκύπτουν τέτοια προτάγματα*.

Ο ίδιος ρίχνει όλο το βάρος στην ομορφιά γιατί η έλλειψη παιδείας και αισθητικής αγωγής περιορίζουν την ζωή μέσα σ' ένα κόσμο που παρέδωσε το ωραίο στη διαφήμιση και στο μάρκετιγκ, στερώντας μας την ευτυχία που μας υπόσχεται.

Σταθερά αντίθετος με τον υπερδιανοητισμό μιας αφ' υψηλού αντιμετώπισης της τέχνης και της πρόσληψής της, τονίζει την σημασία του λαϊκού πολιτισμού που αποσιωπήθηκε κάτω από τις καταγγελίες και επικρίσεις που δέχθηκε η μαζική κουλτούρα.

Είναι από τους λίγους, αν όχι ο μόνος ανάμεσα στους Αμερικανούς ακαδημαϊκούς μελετητές της τέχνης και της κουλτούρας που ενώνει την αξίωσή του για αυθεντικότητα με καλλιτέχνες και κριτικούς της τέχνης που υπερασπίστηκαν τα λαϊκά μέσα διάχυσης του πολιτισμού, εφόσον οι ανεξάντλητες δυνατότητες μετάδοσης που διαθέτουν, παρεμποδίζονται ή σκόπιμα υποτιμώνται.

Εν κατακλείδι, μπορούμε να πούμε ότι συνδυάζοντας το κλασικό με το μοντερνιστικό παράδειγμα, ο Νεχαμάς ανιχνεύει τρόπους της σκέψης να γεφυρώσει το παρελθόν με το μέλλον που ξαναέγινε άγνωστο, καθώς η κρίση στην οικονομία και στην παιδεία, δεν ευνοεί πλέον την αναπαραγωγή του παρόντος.

Όσο ζοφερό και αν προνίζεται, το πιθανολογούμενο μέλλον μας φανερώνεται κατάστικτο από αγωνιώδη ερωτηματικά, που γεννά το ενδεχόμενο μιας θετικής ή μιας αρνητικής έκβασης των πραγμάτων. Πράγμα που απαιτεί όχι μόνον ορθοφροσύνη και προσοχή, αλλά και θάρρος –βεβαρημένοι από το άγχος της καθημερινής βιωτής– να επηρεάσουμε την τροπή των πραγμάτων.

Όπως λέει ο ίδιος στο εξαιρετικό δοκίμιο που αφιερώνει στα χαρακτηριστικά του Γκόγια, «κορεσμένη από κακία, ιδιωτεία, και εκμετάλλευση, η καθημερινή ζωή προκαλεί ένα αξεδιάλυτο απόθεμα σκότους ακόμη και στις πιο φωτεινές ψυχές».

Για τον τίτλο «Όταν ο λόγος κοιμάται, δημιουργούνται τέρατα», που δίνει ο Γκόγια σε ένα από τα χαρακτηριστικά αυτής της σειράς, ο Νεχαμάς παρατηρεί ότι ο λόγος και η φαντασία, όταν δουλεύουν μαζί, δίνουν στις πράξεις προσώπων που ενεργούν υπό την επήρεια της φτώχειας και της αμάθειας, τη μορφή τεράτων. Ο Γκόγια, ζωγραφίζοντας τα τέρατα που συμβολίζουν την τρέλα, την προκατάληψη ή την εκμετάλλευση, δημιούργησε καλλιτεχνήματα που μας κάνουν να αναλογισθούμε την αξία του ωραίου.

Ο ίδιος ο Νεχαμάς θεωρεί ότι αξίζει και κάνει καλύτερη την ζωή μας γιατί απηχεί την αδυναμία μας να πούμε με γενικότητες τι κάνει καλύτερη την ζωή, γενικά. Με τα λόγια του, τα οποία αποδίδω περιφραστικά, μας λέει: όταν μας στερούν ή στερούμε την ομορφιά από τον εαυτό μας, χάνουμε τον κύριο λόγο για τον οποίο κάνουμε την ηθική και την πολιτική μέρος της ζωής μας.

Αλλά για να αισθανθούμε την ομορφιά, χρειάζεται να ξαναβρούμε την ιστορική αίσθηση των πραγμάτων που χάσαμε, αποθεώνοντας το παρόν. Γιατί χωρίς την ιστορική αίσθηση, τα κενά που δημιούργησε η απώθηση του παρελθόντος λειτουργούν ως βαρυτικά πεδία που φυλακίζουν μέσα τους την δύναμη μας να κατανοούμε τα ανθρώπινα πράγματα.

Και επειδή ο νους και το πνεύμα που καλλιεργεί με την συνέργεια της φαντασίας είναι ό,τι έχουμε και δεν έχουμε, γι' αυτό και ο Νεχαμάς αντιμετωπί-

ζει την φιλοσοφία όχι ως τόπο ιδεολογημάτων ή ως τέχνη της αρετής, αλλά ως πεδίο καθαρής δημιουργίας της σκέψης.

Εδώ, ο αισθητικισμός φέρνει στο φως την ανάγκη μιας συνεχούς αλληλοπεριχώρησης του φαντασιακού και του συμβολικού που μετατρέπει την ζωή μας σε μια διαρκή ανασύνθεση της πραγματικότητας.

Ο Νεχαμάς δείχνει ότι πρόκειται για μια σύνθετη, και γι' αυτό απροσδιόριστη, ανανεωτική διεργασία που είναι αδύνατο να τεθεί σε ενέργεια, χωρίς την άρνηση των ψευδαισθήσεων που μπορεί και διεγείρει μέσα μας.

Για όλα αυτά, ο Τομέας Φιλοσοφίας του Τμήματος Φιλοσοφίας, και Παιδαγωγικής, ως έκφραση αναγνώρισης και ευγνωμοσύνης για την προσφορά σου στην Φιλοσοφία, στα Γράμματα, και τις Τέχνες, σε αναγορεύει, λαμπρέ και αγαπητέ μας Συνάδελφε, επίτιμο διδάκτορα της φιλοσοφίας.